

Merészségre és megejtő tapasztalanságra vall, hogy nyíltan állást foglalt már első verseinek megírása során egyféle verselési eljárás mellett. Ebben nyilván az is közrejátszott, hogy amikor 1995-ben megjelent a *Híd* folyóirat *Versék éve* című antológiájában *Atokföldje* című verse, nyomban felfigyeltek rá, a Kossuth rádió *Határok nélkül* című műsora is méltatta, s átvette a *Tiszavirág* című lap. Azóta szerencsére Szűts Zoltán formát is talált verseinek, már nem a mindennapok politikai közhangulatának engedelmeskedik, amikor kendőzetlenül mondja el véleményét a körülötte zajló világról, sőt vitatkozik, perlekedik.

Nem véletlenül került a kötet fedőlapjára a szlávsvágra utaló ikon, hiszen a fiatal szerző sok szállal kötődik álmtoszkokat teremtő mindennapjainkhoz, másrészt pedig verskészítő eljárására is következtetni enged. Az ikonon egy ló látható, s ahogyan a lovak idomításához sok türelem kell, sokszor el kell ismételnünk ugyanazokat a mondatokat és ugyanazt a mozdulatsort, úgy építi Szűts Zoltán is a verset. Hosszúverseket ír, amelyekben egy sor nyelvi és kulturális asszociációt görget, s fontos eleme az ismétlődés. Ám szabad asszociációs eljárás helyett, fiatalemberről lévén szó, szívesebben nevezném rappelő hosszúversnek Szűts Zoltán verseit. Versszelídítése egyúttal a nyelv „betörése” is. Irodalmunkban Domonkos Istvánnal kezdődött s Sziveri Jánossal folytatódott az a költészeti eljárás, amelyet a szavak szét- és összeszerelésének nevezek, nevezetesen, hogy a költő minden szóban megtalálja a szóösszetételt vagy állószóösszetételeket talál ki, kifordítja őket, más jelentést tulajdonít nekik. Szűts Zoltán végletekig viszi ezt az eljárást, miközben a világ megszélidítésére tesz kísérletet, helykereséséről szólnak. S mivel a versíró Magyarországon tanul, de sok szállal kötődik ide, itt publikál, így személyes tapasztalatokkal rendelkezik a világkeresés módozatairól. Legjobb versei éppen azok – a *Narancstűz bugyi* és a *Szint etika* külön említést érdemel –, melyekben az otthonkeresés személyes átéltsége is átsüt.

TOLDI Éva

JUNG KÁROLY: ÖSSZEFÜGGÉSEK ÉS KAPCSOLATOK

Jung Károly folklorisztikai tanulmányainak újabb kötete nem a terepi gyűjtőt mutatja be, hanem a néprajzi szakirodalomban bűvárkodót, a kritikust, a szakkomentátort, a folklórannyal kapcsolatos jelenségek irodalmi-kritikai figyelőjét. Érthető a kötet összeszerkesztőjének ilyen törekvése, hiszen az itt olvasható tanulmányok a gyűjtőfolklorista műhelyének szerves részét képezik – a néprajz kérdéseiben járatos tudós megnyilatkozása szinte valamennyi tanulmány, illetve kritika, ami elsősorban szakkritika. A gyűjtemény ugyanakkor természetes módon mutatja Jung Károly néprajzi érdeklődésének két fő területét: a „magunkról” szólásnak a jugoszláviai magyar folklórkutatásban megjelenő formáit veszi vizsgálat alá – összefoglaló áttekintésben, hogy történetiségében láttatják folklórtudományunk alakulását és jelentősnek vagy jellemzőnek tartott megnyilatkozásait, azután pedig a folklórkiadványok elemzésében és recenziálásában tárja fel a történetiség részleteit – az újlaki csodatételek jegyzőkönyvében, Kovács Endre munkájában és Geleta Piroska „népi” önéletrészében. Egyik ilyen frása sem pusztán könyvrecenzió, kitekintés és számbavétel mind, mintegy annak jelzeteként, hogy a bíráló

tudományos horizontja szélesebb, mint a szemügyre vett könyv szerzőjének az ismeret-köre. Ugyanezt mondhatom el Jung Károly kötete harmadik, *Könyveket lapozva* című ciklusában a könyvkritikáiról, amelyeknek változatos tematikája a figyelmet keltő, hiszen ezek is a tudományos műhelyének termékei.

Értekes csoportja Jung Károly kötetében a *Szomszédaink, kapcsolataink* cím alá gyűjtött kilenc tanulmánya. A szerzőt az isztriai horvát Attila-mondák éppennygy jellemzik, mint az irodalomtörténeti vonatkozásúak, a Szigetvár elestéről szóló hőse-énekek és a garabonciás-témának a bemutatása éppennygy fontos, mint a Borislav Jankulov szerb hősdalfordításairól szóló ismertetés. Szimpatikusak ebben a ciklusban a tájékoztatók és adalékok: egy-egy néprajzi téma szerény, de mégis magabiztos megközelítései.

Akárcsak az eddig megjelent Jung-kötetek, ez is nyeresége tudományosságunknak, és gyarapodása az egyetemes magyar néprajztudománynak.

KONTRA FERENC: GYLKOSSÁG A JOGHURT MIATT

Kontra Ferenc új novellagyűjteménye az író prózaírói munkásságának eddigi össze-foglalója, egyúttal azoknak a narrációs utak nyomozásának a kijelölése is, amelyeken jární próbál. A *Gylkosság a joghurt miatt* novellái éppen ebből a szempontból pedagógiai karakterűek is, hiszen az író olyan módon sorolta három novellaciklus egymásutánjába őket, hogy kitéssék, milyen prózavilágból indult és milyen világ ábrázolása felé tart. Ugyanakkor az is kétségtelen, hogy az első ciklusban nem régi novellák kaptak helyet, és a harmadikban nem kell vadonatújakra gondolnunk. Nem a megrásuk idejére gondolok, hanem lényegében novellaformálásra és novellaszínterekre, egyúttal az élet év-gyűrdíre, hiszen az első ciklusban zömmel gyermekkora világából származó témákat írt meg, míg ha így nézem, a harmadikban „felnőtt”, azaz mai világának a képe látszik. Mondanom sem kell, írói világra gondolok, amikor ezt írom. Természetesen van közös talajuk is az írásoknak, főképpen ha úgy tartjuk, hogy mindegyikben az én és a világ relációit érzékeljük, méghozzá olyan módon, hogy a narrátor és a tárgyi világ van jelen az írásokban, az emberek mintha nem kerültek volna az írói figyelem körébe. Elsősorban az apának a világ fölél tornyosuló alakját érzékeljük, azét, aki zordabb, mint az apaalakok megszokott irodalmi kliséi gondolni engednék. A narrátor viszonylatait elemzi Kontra Ferenc írásról írásra, és mintha életének korai szakaszait tenné vizsgálata tárgyává. A személyesség is ezekben a vizsgálatokban tűnik fel, míg a „világ” mintha kifakult volna, és egészen „mesés” körvonalakat kapott volna. „Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy békétlen ország – olvassuk az egyik írásban –, meggyűjtötták mind a négy sarkánál és elkezdett befelé égni.”

Növuma ezeknek az írásoknak az elbeszélések jobb híján tárgyilagosságnak minősíthető narrációja. Nem is szabályos novellák az írások. Inkább jelentések, pontos történetek, életképek, modern anekdoták terminusát kell a jellemzésben felhozni. Az első ciklus írásait ebből a szempontból nézve a gyermekkorról készült filmnek lehetne nevezni. A nemrégí háború képei is ilyen módon készültek Kontra Ferenc írásaiban. A személyte-
lentési szépfírói szándékokról tanúskodik különben a *Határsár* című drámai szövegének

„szereposztása” is. A mondatok pontossága, precizitása, puritánsága ezt a benyomást még fokozza. Nem véletlenül a harmadik ciklus frásai a legjelentősebbek, és az frói tehetségről leginkább tanúskodók.

BORI Imre

HARKAI VASS ÉVA: EZREDVÉGI MEGÁLLÓ

Többszörösen fontos, hogy a kritikus, a tanulmányíró, kivált, ha fiatal, frásait kötetbe gyűjtse/gyűjthesse. Fontos, mert a kötet általi megméretés feltétele a pálya további alakulásának, s mert egy-egy kötet mindig több, jelentősebb, figyelemkeltőbb az frások folyóiratokban, lapokban történő megjelenésénél. Az időszaki sajtóban való publikálás a szerzői munka folyamatosságának és az irodalmi folytonosság bizonyítéka, a kötet pedig, melyben az időnként megjelenő munkák összegyűjtve kerülnek az olvasó elé, egy irodalom betakarított legjava termékeinek reprezentatív dokumentuma.

A tanulmányíró, a kritikus témaválasztása önleplező gesztus, jellemzi a választó félszvilágát. Harkai Vass Évának, kötete rá a bizonyíték, igényes a témaválasztása, frásaiból látjuk, az irodalom legjobb szerzőinek társaságát keresi, köztük érzi magát jól. Kosztolányi Dezsd, Füst Milán, Nemes Nagy Ágnes, Weöres Sándor, Kassák Lajos, Marsall László, Várady Szabolcs, Kukorely Endre, Balla Zsófia, Imre Flóra, Parti Nagy Lajos költészetével, illetve Mészöly Miklós, Bodor Ádám, Konrád György prózájával „beszélget”, folytat szakmai dialógust, nagyfokú jártasságot, kivételes szeszibilitást mutat. Alkotókkal, művekkel történő szeszbesülése azonban nemcsak irodalomértésének bizonyítékát adja, mutatja, hanem azt is bizonyítja, hogy tanulmányíróként, kritikusként tud közvetíteni művek és olvasók között, eligazít, érdeklődést ébreszt, értékekre figyelmeztet. S teheti, mert kitűnően ismeri az irodalomtudományt, sajátja a korszerű irodalmi gondolkodás. Joggal számíthat tehát az irodalom iránt érdeklődő olvasók figyelmére.

Harkai Vass Éva könyvének külön erénye, hogy ugyanazzal a kritikusi mércével mérí a vajdasági magyar irodalom műveit, opusait, amellyel Mészöly, Bodor, Várady Szabolcs, Imre Flóra vagy a többiek köteteit. Így a magyar irodalom egészeként szemléli, szemlélheti Utasi Mária, Pap József, Ladik Katalin, Jung Károly, Böndör Pál, Fenyvesi Ottó, sőt a fiatalok, Géber László, Kávai M. (alias Ladányi István), Papp Tibor vagy Szabó Palócz Attila költészetét, illetve Tolnai Ottó, Brasnyó István vagy Juhász Erzsébet prózáját.

Az Ezredvégi megálló című tanulmány- s kritikakötet irodalmi gondolkodásunk, irodalomértésünk jelentős dokumentuma, valóban megálló, amely után nincs, a szerző, könyvkiadásunk s irodalmunk érdekében nem lehet megállás.

GEROLD László

NÉMETH ISTVÁN: ÜNNEP RAGUZÁBAN

Nyilván nincs polgára a régi, egységes Jugoszláviának, kinek Raguz – ahogy akkor tanultuk és mondtuk: Dubrovnik – ne jelentené élete egyik legszebb, legmaradandóbb emléket, azt a helyet, ahová visszavágyik, mert jól érezte magát, mert szép volt sétálni